

WOJEWODA
WARMIŃSKO-MAZURSKI

Olsztyn, 4 stycznia 2022 roku

PS-I.431.4.5.2021

*Pan
Zbigniew Włodkowski
Burmistrz Orzysza
ul. Rynek 3
12-250 Orzysz*

Stosownie do art. 47 ustawy z dnia 15 lipca 2011 r. o kontroli w administracji rządowej (Dz. U. z 2020, poz. 224), zwanej dalej: „ustawą o kontroli w administracji rządowej”, przekazuję Panu Burmistrzowi treść wystąpienia pokontrolnego.

Wystąpienie pokontrolne

Kontrolę przeprowadzono w Urzędzie Miejskim w Orzyszu, ul. Rynek 3, 12-250 Orzysz, NIP: 8491039782, REGON: 000529344, w siedzibie jednostki kontrolowanej oraz na obiektach cmentarnictwa wojennego, położonych na terenie gminy.

W okresie objętym kontrolą oraz w okresie prowadzenia kontroli stanowiska pełnili:

- Zbigniew Włodkowski – Burmistrz Orzysza, wybrany w wyniku wyborów bezpośrednich w dniu 21 października 2018 r., urząd objął w dniu 21 listopada 2018 r., tj. z chwilą złożenia ślubowania wobec Rady Miejskiej w Orzyszu, zgodnie z art. 29a ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2021 r. poz. 1372 z późn. zm.) – kierownik kontrolowanej jednostki.

[Dowód: akta kontroli str. 5-6]

- Katarzyna Owczarek – naczelnik Wydziału Inwestycji, Gospodarki Komunalnej, Planowania i Ochrony Środowiska w Urzędzie Miejskim w Orzyszu, na zajmowanym stanowisku od 1 września 2018 r.

[Dowód: akta kontroli str. 7]

Kontrolę przeprowadził zespół pracowników Warmińsko-Mazurskiego Urzędu Wojewódzkiego w Olsztynie, Wydział Polityki Społecznej, Oddział Budżetu, Planowania i Analiz, w składzie:

- Emilia Orzoł – inspektor wojewódzki, legitymacja służbowa nr 16/2019 wydana przez Dyrektora Generalnego Warmińsko-Mazurskiego Urzędu Wojewódzkiego w Olsztynie, pełniąca funkcję przewodniczącego zespołu kontrolnego, na podstawie wydanego przez Wojewodę Warmińsko-Mazurskiego pisemnego, imiennego upoważnienia do kontroli nr FK-IV.0030.702.2021 z dnia 5 października 2021 r., która w dniu 1 października 2021 r. złożyła oświadczenie o braku istnienia przesłanek uzasadniających wyłączenie od udziału w przedmiotowej kontroli.

[Dowód: akta kontroli str. 1, 3]

- Aneta Peplowska-Dawid – inspektor wojewódzki, legitymacja służbowa nr 98/2018 wydana przez Dyrektora Generalnego Warmińsko-Mazurskiego Urzędu Wojewódzkiego w Olsztynie, członek zespołu kontrolnego, na podstawie wydanego przez Wojewodę Warmińsko-Mazurskiego pisemnego, imiennego upoważnienia do kontroli nr FK-IV.0030.703.2021 z dnia 5 października 2021 r., która w dniu 1 października 2021 r. złożyła oświadczenie o braku istnienia przesłanek uzasadniających wyłączenie od udziału w przedmiotowej kontroli.

[Dowód: akta kontroli str. 2, 4]

Kontrolę przeprowadzono w terminie od 11 października 2021 r. do 12 października 2021 r.

Kontrola została odnotowana w książce kontroli jednostki kontrolowanej pod pozycją nr 2 (2021).

Zakres kontroli:

- przedmiot kontroli: ocena realizacji powierzonego Gminie Orzysz zadania z zakresu administracji rządowej, dotyczącego obowiązku utrzymania grobów i cmentarzy wojennych,
- okres objęty kontrolą: od 1 stycznia 2021 r. do dnia 11 października 2021 r.

Jednostka kontrolowana została poinformowana o rozpoczęciu przedmiotowej kontroli pismem nr PS-I.431.4.5.2021 z dnia 1 października 2021 r.

W dniu kontroli jednostkę reprezentowała Monika Łepicka-Gij – Sekretarz Gminy, której kontrolujący, przed przystąpieniem do czynności kontrolnych, okazali stosowne imienne upoważnienia, a także zapoznali z przedmiotem, zakresem oraz sposobem przeprowadzenia kontroli.

Kontrolę przeprowadzono na podstawie art. 6 ust. 4 pkt 3 ustawy z dnia 15 lipca 2011 r. o kontroli w administracji rządowej (Dz. U. z 2020 r. poz. 224), art. 28 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 23 stycznia 2009 r. o wojewodzie i administracji rządowej w województwie (Dz. U. z 2019 r. poz. 1464 z późn. zm.), w związku z § 7 Porozumienia Nr PS-I.5230.1.48.2021 zawartego w dniu 30 sierpnia 2021 r. pomiędzy Wojewodą Warmińsko-Mazurskim a Gminą Orzysz w sprawie powierzenia Gminie prowadzenia zadania z zakresu administracji rządowej, dotyczącego obowiązku utrzymania grobów i cmentarzy wojennych (Dz. Urz. woj. warm.-maz. poz. 4449 z 19 listopada 2021 r.).

Na podstawie ustaleń kontroli działalność Urzędu Miejskiego w Orzyszu ocenia się pozytywnie z nieprawidłowościami.

Powyższą ocenę ogólną uzasadniają następujące oceny cząstkowe i ustalenia kontroli:

1. Organizacja pracy oraz kadra realizująca powierzone zadanie z zakresu administracji rządowej, związane z utrzymaniem cmentarzy i grobów wojennych.

W wyniku przeprowadzonych czynności ustalono, że w okresie objętym kontrolą, zadanie wynikające z przedmiotu kontroli zostało przypisane do kompetencji Wydziału Inwestycji, Gospodarki Komunalnej, Planowania i Ochrony Środowiska. Wskazuje na to zapis w § 33

ust. 7 pkt 1 Regulaminu Organizacyjnego, wprowadzonego Zarządzeniem Nr 26/08/2020 Burmistrza Orzysza z dnia 27 sierpnia 2020 roku, w brzmieniu: „Zadania z zakresu gospodarki komunalnej obejmują w szczególności sprawy dotyczące: cmentarzy”. Komórka podlega bezpośrednio Burmistrzowi Orzysza.

W ocenie kontrolujących, treść zadania ujęta w regulaminie organizacyjnym jest zbyt ogólna i nie daje gwarancji, że zadanie będzie wykonane zgodnie z przedmiotowym Porozumieniem. Zauważyć należy, że stosownym Porozumieniem Wojewoda powierza, a Gmina przejmuje zadanie z zakresu administracji rządowej, dotyczące obowiązku utrzymania grobów i cmentarzy wojennych, obejmujące w szczególności: wykonywanie bieżących prac remontowo-konserwacyjnych i porządkowo-pielęgnacyjnych na cmentarzach i grobach wojennych, ustalanie potrzeb finansowych w tym zakresie, czy też prowadzenie ewidencji grobów i cmentarzy wojennych znajdujących się na terenie gminy. Ponadto, niezależnie od wyboru dokonanego przez organ prawodawczy samorządu, ustawowym obowiązkiem nałożonym na gminę jest sprawowanie bezpośredniego dozoru nad stanem grobów i cmentarzy wojennych oraz zawiadamianie wojewody w razie uszkodzenia grobu lub innych elementów cmentarza wojennego (art. 7 ustawy o grobach i cmentarzach wojennych).

Według kontrolujących, niedoprecyzowanie zadania w sposób jasny i niebudzący wątpliwości, że obejmuje ono nadzór i opiekę nad grobami i cmentarzami wojennymi może skutkować, m.in. utrudnieniem w egzekwowaniu powierzonych gminie odpowiedzialności i obowiązków wynikających z Porozumienia zawartego z Wojewodą Warmińsko-Mazurskim.

[Dowód: akta kontroli str. 8-16]

Obowiązki wynikające z powierzonego gminie zadania przydzielono podinspektorowi ds. gospodarki komunalnej i mieszkaniowej, najmu lokali użytkowych, zatrudnionemu w Wydziale Inwestycji, Gospodarki Komunalnej, Planowania i Ochrony Środowiska. Zadanie zostało wyszczególnione w części B ust. 2 pkt 18 zakresu czynności pracownika w brzmieniu: „Opieka nad cmentarzami wojennymi, cmentarzami ewangelickimi z mogiłami wojennymi oraz rozliczanie dotacji celowych na utrzymanie cmentarzy wojennych”.

[Dowód: akta kontroli str. 17-20]

Pracownik oraz naczelnik Wydziału udzielali kontrolującym informacji i wyjaśnień w zakresie opieki nad grobami i cmentarzami wojennymi.

- Ocena cząstkowa: Działalność jednostki w kontrolowanym obszarze ocenia się **pozytywnie z uchybieniami**.

2. Prowadzona dokumentacja w zakresie ewidencjonowania, nadzorowania, organizowania i sprawowania opieki nad cmentarzami i grobami.

Z udostępnionej przez podinspektora dokumentacji objętej przedmiotem kontroli wynika, że na stanowisku pracy jest prowadzona teczka, którą oznaczono symbolem komórki oraz symbolem i hasłem z jednolitego rzeczowego wykazu akt: WIG.7045 „Utrzymanie miejsc grzebalnych/ Cmentarze i mogiły wojenne Gminy Orzysz”. W założonej teczce zgromadzono akta spraw bieżących związanych z utrzymaniem grobów i cmentarzy wojennych.

Dokumenty te mają czasowe znaczenie praktyczne i zgodnie z jrwą przechowywane są w aktach przez okres 5 lat, co nie zostało oznakowane na teczce.

W przedmiotowej teczce zawarte jest sprawozdanie merytoryczno-finansowe z realizacji zadania w nim określonego, które zgodnie z Porozumieniem Nr PS-I.5230.1.48.2021 z dnia 30 sierpnia 2021 r. następuje w dwóch terminach: do dnia 15 września 2021 r. i do dnia 15 stycznia 2022 r. Jednostka kontrolowana dopełniła obowiązku rozliczenia powierzonego zadania, jednakże nadając sprawozdanie okresowe I z wykonania zadania w zakresie utrzymania grobów i cmentarzy wojennych w 2021 r., po upływie terminu, tj. 24 września 2021 r. za pośrednictwem ePUAP. Po ocenie sprawozdania pod względem formalno-finansowym oraz merytorycznym, wniesiono następujące zastrzeżenia: sprawozdanie złożono po terminie, wskazano nieprawidłową datę zawarcia Porozumienia, nie dołączono wszystkich wymaganych załączników. Stwierdzone uchybienia zostały usunięte do dnia kontroli.

[Dowód: akta kontroli str. 21-34]

Zespołowi inspektorów okazano również karty ewidencyjne założone w 2020 r., według nowego wzoru, w związku z projektem Narodowego Instytutu Dziedzictwa pn. „Digitalizacja i udostępnienie cyfrowych dóbr kultury – zabytków oraz grobów i cmentarzy wojennych”. Karty o cmentarzach wojennych zawierają, w zależności od posiadanej wiedzy, m.in. takie informacje: nazwa gminy, powiatu, miejscowości, dawna nazwa miejscowości, położenie i opis lokalizacji obiektu, właściciel (zarządca) terenu, rodzaj obiektu, powierzchnia obiektu, numer i data wpisu do rejestru zabytków, okres historyczny, informacja o pochowanych, status (narodowość) pochowanych, opis i stan zachowania obiektu, informacje dotyczące aktów wandalizmu, kradzieży, uszkodzeń, bibliografia.

Karty przechowywane były w nieoznakowanej teczce, co mogło skutkować w przyszłości bezpowrotną utratą informacji o obiektach o szczególnym charakterze kulturowym. Wobec tego, karty ewidencyjne należy sklasyfikować w aktach sprawy o symbolu 7041 „Ewidencja cmentarzy na terenie jednostki samorządu” (kat. arch. akt „A”), tj. zgodnie z załącznikiem nr 2 do Rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 18 stycznia 2011 r. w sprawie instrukcji kancelaryjnej, jednolitych rzeczowych wykazów akt oraz instrukcji w sprawie organizacji i zakresu działania archiwów zakładowych. Dokumentację kategorii „A” przechowuje się wieczyście, co zapewnia ochronę zgromadzonych danych o grobach i cmentarzach wojennych o wartości historycznej, artystycznej i naukowej.

Odpowiednio poinstruowany pracownik UM w Orzyszu, w trakcie kontroli, nadał kategorię „B 5” teczce ze sprawami bieżącymi (7045). Ponadto, oznakował teczkę aktową z ewidencją grobów wojennych (WIG.7041 „Ewidencja cmentarzy na terenie jednostki samorządu”, kat. „A”). Tym samym zostały usunięte stwierdzone nieprawidłowości.

Według ewidencji grobów i cmentarzy wojennych, której jeden komplet jest w dyspozycji Warmińsko-Mazurskiego Urzędu Wojewódzkiego w Olsztynie, na terenie gminy Orzysz znajduje się 16 obiektów cmentarnictwa wojennego. Analizując natomiast przedstawiony dodatkowy zbiór z ewidencją zabytków, prowadzony na innym stanowisku pracy,

kontrolujący zauważyli, że są w niej ujęte karty obiektów cmentarnictwa wojennego, które nie występują w ewidencji grobów i cmentarzy wojennych.

Ponadto kontrolującym udostępniono pozycję książkową wydaną przez Muzeum Wojska, Wojskowości i Ziemi Orzyskiej w Orzyszu, pod redakcją dr Jerzego Marka Łapo pt. „I wojna światowa - cmentarze i pomniki”. Zawiera ona m.in. skatalogowane miejsca pochówków żołnierzy poległych w Wielkiej Wojnie w latach 1914-1915, znajdujących się w obecnych granicach administracyjnych gminy Orzysz. W książce tej zinwentaryzowano miejsca pochówku ofiary I wojny światowej, które również nie znajdują odzwierciedlenia w ewidencji grobów i cmentarzy wojennych. Według publikacji, groby wojenne występują dodatkowo w innych lokalizacjach: Chmielewo, Gorzekały, Grzegorz, Okartowo, Oczywilki, Stoczki, Szwejkówko, Tyrkło, Ublik, Zdęgówko.

Zespół inspektorów poinstruował pracownika, że celem ewidencji jest rozpoznanie istniejących na terenie gminy obiektów cmentarnictwa wojennego i zebranie o nich istotnych i kompletnych informacji o wartościach historycznych, naukowych i artystycznych, a także zaplanowanie i prowadzenie prawidłowej działalności konserwatorskiej. Poza tym, wobec zachodzącej degradacji obiektów, ewidencja wraz z załączonymi fotografiami stanowi często jedyny materialny ślad cmentarza, który uległ zniszczeniu czy zatarciu. Brak kart ewidencyjnych może skutkować w przyszłości bezpowrotną utratą informacji o obiekcie mającym trwałą wartość kulturową. Należy przyjąć, że przyczyną tych nieprawidłowości jest brak dostatecznego rozeznania w zasobach gminy w zakresie występujących grobów i cmentarzy wojennych przez pracownika ds. gospodarki komunalnej i mieszkaniowej, najmu lokali użytkowych oraz osoby nadzorującej jego pracę.

Kontrolujący nauczyli także, że prowadzenie ewidencji grobów i cmentarzy wojennych jest działaniem ciągłym, dlatego też karty ewidencyjne należy uzupełniać i poprawiać w zależności od występujących trwałych zmian, jak również w oparciu o pozyskane dodatkowe informacje, by opis w nich zawarty odpowiadał stanowi faktycznemu.

- Ocena częściowa: Działalność jednostki w kontrolowanym obszarze ocenia się **pozytywnie z nieprawidłowościami.**

3. Współpraca z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków w przypadku obiektów objętych ochroną konserwatorską

Na podstawie rejestru zabytków nieruchomych dla województwa warmińsko-mazurskiego, zamieszczonego na stronie internetowej Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Olsztynie, ustalono, że prawną ochroną konserwatorską objęte są następujące obiekty cmentarnictwa wojennego, tj.:

1. ORZYSZ, ul. Wyzwolenia, cmentarz wojskowy z I wojny światowej,
2. ORZYSZ, ul. 1 Maja, cmentarz ewangelicki z mogiłami wojennymi,
3. DĄBRÓWKA (OSIKI), cmentarz wojenny z I wojny światowej, przy drodze Dąbrówka-Osiki,
4. GRĄDY, cmentarz ewangelicki z mogiłami wojennymi,

5. PIANKI, cmentarz ewangelicki z kwaterą żołnierską,
6. CIERZPIĘTY, cmentarz ewangelicki z mogiłami wojennymi.

W trakcie kontroli inspektorzy stwierdzili, że w kartach ewidencyjnych dotyczących wymienionych obiektów, w rubryce 12 „Numer i data wpisu do rejestru zabytków lub inna forma ochrony”, odnotowano prawidłowy numer rejestru i datę wpisu. Ponadto, w rubryce 21 „Uwagi, informacje uzupełniające” kart poszczególnych obiektów wskazano, że ujęte są one w wojewódzkiej bądź gminnej ewidencji zabytków, prowadzonej w postaci kart zabytków przez Wydział Inwestycji, Gospodarki Komunalnej, Planowania i Ochrony Środowiska.

Zespół kontrolny poinformowano, że z uwagi na charakter prowadzonych w 2021 r. prac porządkowo-pielęgnacyjnych na obiektach cmentarnictwa wojennego objętych ochroną konserwatorską, nie zachodziła potrzeba dokonywania uzgodnień z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

[Dowód: akta kontroli str. 35-40]

- Ocena cząstkowa: Działalność jednostki w kontrolowanym obszarze ocenia się **pozytywnie**.

4. Środki finansowe przeznaczone na utrzymanie grobów i cmentarzy wojennych znajdujących się na terenie gminy.

Zadanie będące przedmiotem kontroli jednostka przyjęła na mocy Uchwały Nr XXXVII/270/21 Rady Miejskiej w Orzyszu z dnia 30 czerwca 2021 r. w sprawie przyjęcia zadania z zakresu administracji rządowej. Na podstawie tej uchwały, Burmistrz Orzysza w dniu 30 sierpnia 2021 r. zawarł z Wojewodą Warmińsko-Mazurskim Porozumienie Nr PS-I.5230.1.48.2021 w przedmiocie utrzymania grobów i cmentarzy wojennych. Określona w Porozumieniu kwota dotacji na ten cel, w wysokości 11.000 zł, została zaksięgowana na rachunku bankowym jednostki 9 września 2021 r. Środki te zostały wprowadzone do budżetu gminy Uchwałą Nr XL/303/21 Rady Miejskiej w Orzyszu z dnia 29 września 2021 r. w sprawie zmiany budżetu gminy Orzysz na rok 2021.

Zgodnie z § 3 ust. 1 Porozumienia, gmina zobowiązuje się do prowadzenia wyodrębnionej ewidencji księgowej środków finansowych otrzymanych z dotacji na realizację zadania oraz wydatków dokonywanych z tych środków. W toku kontroli ustalono, że środki z dotacji ewidencjonowane są na koncie: 710-71035-2020, natomiast do rozrachunków tych środków wykorzystywane jest konto: 710-71035-4300 „zakup usług pozostałych”. Do dnia kontroli nie poniesiono z tego konta wydatków.

Gmina Orzysz na realizację przejętego od Wojewody zadania nie zaplanowała środków własnych.

[Dowód: akta kontroli str. 41-63]

- Ocena cząstkowa: Działalność jednostki w kontrolowanym obszarze ocenia się **pozytywnie**.

5. Organizacja, zakres oraz przebieg prac porządkowych przy obiektach cmentarnictwa wojennego znajdujących się na terenie gminy.

Z udzielonych przez pracowników wyjaśnień wynika, że w 2021 r. opieką, w ramach Porozumienia z Wojewodą, objęto wszystkie występujące w ewidencji groby i cmentarze wojenne, położone na terenie gminy. Bieżące utrzymanie cmentarzy, kwater i mogił wojennych zlecono do realizacji spółce gminnej - Zakładowi Usług Komunalnych Sp. z o.o. w Orzyszu, na podstawie pisemnego zlecenia nr WIG.7031.1.2021.PCH z dnia 14.07.2021 r. Jest to jednostka wykonująca prace zlecone w ramach robót publicznych, prac interwencyjnych i społeczno-użytecznych, organizowanych na terenie gminy.

Prace rozpoczęły się wiosną, przed zawarciem Porozumienia z Wojewodą, i wykonywane są nadal stosownie do potrzeb, na bieżąco. Głównie prace polegają na porządkowaniu terenów cmentarzy z zakrzaczeń, suchej roślinności, usuwaniu połamanych gałęzi drzew oraz chwastów, a także na wykaszaniu i drobnych naprawach ogrodzeń.

Nadzór nad jakością prowadzonych prac sprawuje bezpośrednio przedstawiciel wykonawcy, który określa ich zakres i częstotliwość. Natomiast pracownicy Wydziału Inwestycji, Gospodarki Komunalnej, Planowania i Ochrony Środowiska dokonują dwukrotnego w roku odbioru prac, z czego sporządzany jest pisemny protokół.

Zespołowi inspektorów udzielono wyjaśnień, że w badanym okresie nie odnotowano aktów wandalizmu, jak też skarg na stan utrzymania obiektów cmentarnictwa wojennego na terenie gminy Orzysz. Właściciele terenów zajętych pod cmentarze i mogiły wojenne (Nadleśnictwo Giżycko, Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad, współwłasność prywatna), nie utrudniali opieki nad tymi miejscami.

Z obserwacji pracowników udzielających wyjaśnień wynika, że groby wojenne są odwiedzane przez turystów oraz mieszkańców gminy, którzy okolicznościowo, szczególnie w okresie poprzedzającym Święto Zmarłych, zapalają w tych miejscach znicze. Ponadto, dzieci i młodzież szkolna porządkują w tym czasie teren cmentarza wojskowego przy ul. Wyzwolenia w Orzyszu.

Cmentarze i groby wojenne na terenie gminy Orzysz nie są objęte żadnym patronatem społecznym, np. przez organizacje kombatanckie, organizacje pozarządowe, stowarzyszenia, leśników bądź sołtysów.

Zgodnie z pisemnymi wyjaśnieniami, Gmina Orzysz, w ramach dotacji wojewody, wykonuje głównie prace porządkowo-pielęgnacyjne (zachowawcze) na grobach i cmentarzach wojennych, nie planuje natomiast prac renowacyjnych. Gmina wystąpiła do Ministerstwa Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Sportu z wnioskiem o wykonanie prac renowacyjnych na terenie cmentarza wojennego żołnierzy armii niemieckiej i rosyjskiej z I wojny światowej w miejscowości Cierzpięty, w ramach programu „Groby i cmentarze wojenne w kraju” – 2021. Ogólny koszt zadania wyniósł 110.000 zł, z tego 78,45% stanowi dofinansowanie z dotacji MKDniS, a w pozostałej wysokości są to środki własne gminy.

Zespół kontrolny pozytywnie ocenił, że podejmowane są działania na rzecz wykorzystania potencjału kulturowego i turystycznego grobów i cmentarzy wojennych. Przykładowo,

w 2019 r. została wydana publikacja pt. „Ziemia Orzyska. I wojna światowa – cmentarze i pomniki”, zredagowana przez Jerzego M. Łapo. Powstała ona w setną rocznicę zakończenia I wojny światowej. Książka została wydana staraniem Muzeum Wojska, Wojskowości i Ziemi Orzyskiej w Orzyszu i sfinansowana ze środków Samorządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego.

[Dowód: akta kontroli str. 35-40]

- Ocena cząstkowa: Działalność jednostki w kontrolowanym obszarze ocenia się **pozytywnie**.

6. Wizytacja grobów i cmentarzy wojennych znajdujących się na terenie gminy.

W dniu 12 października 2021 r., w obecności pracowników kontrolowanej jednostki, przy udziale przedstawiciela Zakładu Usług Komunalnych Sp z o. o. w Orzyszu - wykonawcy prac, przeprowadzono oględziny grobów wojennych położonych na terenie gminy. Ze względu na ilość grobów i cmentarzy wojennych objętych pracami oraz ich rozproszenie w terenie, przy wyznaczaniu obiektów do wizytacji kierowano się zasadą uzyskania najlepszych efektów oceny stanu faktycznego, przy możliwie najmniejszych nakładach.

Pomimo utrudnionego położenia obiektów cmentarnictwa wojennego (na terenie zatartych dawnych cmentarzy ewangelickich) oraz pory roku utrudniającej ich utrzymanie w czystości, oceniono, że są one uporządkowane, z niewielką ilością opadłych liści.

Kontrolujący zauważyli, że podjęto działania w kierunku oznakowania i turystycznego uatrakcyjnienia obiektów cmentarnictwa wojennego. Zapoznali się również ze stanem prac renowacyjnych prowadzonych na cmentarzu wojennym żołnierzy niemieckich i rosyjskich z I wojny światowej w Cierzpiętach, prowadzonych w ramach dofinansowania MKDNIŚ oraz gminy.

Przeprowadzony przegląd grobów i cmentarzy wojennych wykazał jednak także, iż pomimo prowadzonych prac porządkowych, stan techniczny pozostałych obiektów, spowodowany brakiem wnioskowanego przez gminę dofinansowania, wymaga w różnym stopniu odrestaurowania. Nie miało to jednak wpływu na ogólny odbiór wizualny wizytowanych obiektów. Ponadto, ze względu na specjalistyczny charakter tych prac, wymagany jest podmiot gwarantujący profesjonalny poziom ich wykonania, zgodnie ze sztuką konserwatorską. Niezależnie jednak od powyższego, należy zaplanować, i w miarę możliwości finansowych oraz rynkowych, podjąć działania przyczyniające się do poprawy stanu zachowania nagrobków mogił wojennych, w przeciwnym razie nie przetrwają dla następnych pokoleń.

[Dowód: akta kontroli str. 64-83]

- Ocena cząstkowa: Działalność jednostki w kontrolowanym obszarze ocenia się **pozytywnie z uchybieniami**.

Pozytywnie oceniono:

- 1) ujęcie w dokumentach organizacyjnych jednostki zadania objętego kontrolą (zakres czynności pracownika),
- 2) realizowanie powierzonego gminie zadania zgodnie z zawartym porozumieniem oraz obowiązującymi przepisami prawa,
- 3) kompletność i rzetelność oraz poprawność prowadzonej dokumentacji w zakresie objętym kontrolą,
- 4) podejmowanie działań w kierunku wykorzystania potencjału kulturowego i turystycznego poprzez wydanie przewodników turystycznych oraz publikacji historycznej,
- 5) rzetelność prowadzonych prac na grobach wojennych o charakterze porządkowo-konserwacyjnym,

Stwierdzono uchybienia w zakresie:

- 1) niedostatecznego uregulowania powierzonego zadania w regulaminie organizacyjnym jednostki,
- 2) nieprawidłowego oznaczenia i prowadzenia teczek aktowych dotyczących powierzonego zadania, w tym ewidencji grobów i cmentarzy wojennych o wartości historycznej, naukowej i artystycznej, co zostało usunięte w trakcie kontroli,
- 3) braku zaplanowania i prowadzenia prac renowacyjnych na grobach i cmentarzach wojennych, przyczyniających się do poprawy stanu ich zachowania, za wyjątkiem cmentarza wojennego w Cierzpiętach, na którym trwają prace remontowe, zgodnie z decyzją Wojewody Warmińsko-Mazurskiego nr PS-I.5232.1.2021 z dnia 12 kwietnia 2021 r.

Stwierdzono nieprawidłowości w zakresie:

- 1) nierzetelnego prowadzenia ewidencji grobów i cmentarzy wojennych w zakresie sporządzenia kart ewidencyjnych dla wszystkich obiektów występujących na terenie gminy.

Do ustaleń kontroli nie zostały wniesione zastrzeżenia.

Mając na uwadze powyższe oceny i wnioski, wnoszę o:

- 1) przerehabilitację treści zadania ujętego w regulaminie organizacyjnym Urzędu Miejskiego w Orzyszu, w sposób odzwierciedlający obowiązki związane z opieką nad grobami i cmentarzami wojennymi,
- 2) kontynuowanie działań, stosownie do posiadanych środków finansowych oraz w uzgodnieniu z organem konserwatorskim i po uzyskaniu zezwolenia Wojewody Warmińsko-Mazurskiego – zgodnie z wymogami określonymi w art. 5 ustawy o grobach i cmentarzach wojennych, przyczyniających się do zahamowania procesu

degradacji grobów i cmentarzy wojennych na terenie gminy i doprowadzenia do poprawy stanu ich zachowania.

- 3) założenie karty ewidencyjnej dla pozostałych grobów i cmentarzy wojennych na terenie gminy, które występują w danych źródłowych, a następnie podjęcie próby ich zlokalizowania.

W przypadku potwierdzenia istnienia grobów i cmentarzy wojennych, ocenę ich stanu i zapewnienie bieżącej opieki w celu ochrony przed całkowitym zatarciem.

W sytuacji, gdy miejsca pochówku nie zostaną odnalezione w terenie, zamieszczenie jednoznacznego wpisu o tym fakcie w karcie ewidencyjnej tego obiektu.

Jeden komplet kart ewidencyjnych wraz z załącznikami należy przekazać do Wydziału Polityki Społecznej. Dane zawarte w ewidencji podlegają aktualizacji, adekwatnie do działań prowadzonych na obiektach, wpływających na zmianę ich wyglądu oraz w zakresie dodatkowych informacji.

Proszę Pana Burmistrza o podjęcie działań mających na celu usunięcie stwierdzonych uchybień oraz o poinformowanie Wojewody Warmińsko-Mazurskiego w terminie 21 dni od dnia otrzymania niniejszego wystąpienia, o sposobie wykorzystania uwag i wniosków oraz wykonania zaleceń, a także o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia działań.

Jednocześnie informuję, że stosownie do art. 48 ustawy o kontroli w administracji rządowej, od wystąpienia pokontrolnego nie przysługują środki odwoławcze.

**WOJEWODA
WARMIŃSKO-MAZURSKI**

Artur Chojecki